

МИХАИЛ ЛЕРМОНТОВ
ДЕМОН
ИЗТОЧНА ПОВЕСТ

Превод от руски: Мария Шандуркова, 2018

chitanka.info

ЧАСТ 1

I

*Тревожен Демон, дух низвергнат
над грешната земя летя
и спомени от дните прежни
вълнуваха му паметта;
ония дни, кога блестеше
в живота като ангел чист,
кога летящата комета
с усмивка ласкава и лека
изпращаше му сноп лъчи,
кога през облаците вечни,
с наука да е запознат
кървани скитащи следеше
сред светилата в звезден свят;
и с вяра и любов богат,
бе най-щастливото творение!
Без злобата и без съмнение.
Спокойна беше съвестта
за векове безплодни и унили...
И много, много... за света
да си припомни бе без сили!*

II

*Скиталец беше, без приют,
отдавна сам в света пустинен:
а векове един след друг
се низеха във бяг неспирен,
еднообразни в своя ред.
В нищожната земя навред
той зло раздаваше изкусно.
За своето изкуство не видя
противно мнение, ни чувство —
и злото му опротивя.*

III

Високо в планини кавказки
изгнаникът от рая прелетя:
Казбек под него, с ръб елмазен,
над вечни снегове сия,
дълбоко в ниското завейн,
бе черен процеп, дом на змея;
лъчист се виеше Дарял
и сякаш Терек бе лъвица
с космата грива на гърба,
ревеше, — зверове и птици
кръжаха в чиста синева
и слушаха — вода говори;
и облаците в златен глеч
изпращаха го надалеч
към северните му простори;
скали отвесни той видя,
потънали във сън потаен,
глави навели да следят,
вълните светли да гадаят;
и замъци сред висоти
и над мъглите — кули страшни —
те пред Кавказките врати
стояха — великани стражи!
Красив и чуден божии мир
навсякъде, но горд, раним
презрително духът огледа
твореното от бога свой,
чело високо пак не сведе
и не усети нищо той.

IV

*Пред него другите картини
явиха се сред цветове:
разкошна Грузия с долини
цъфтяща в дивни светове;
прекрасен край от векове!
Тополи стройни се извили.
От ручей блика звън игрив
по камъните разноцветни,
и славеят във храста скрит
на хубавици пее светло
за любовта им в миг честит;
чинари, сенки разпрострели,
и сплетен на венци бръшлян.
И пещери подслон са там
във пек за кротките елени;
блести живот, шумят листа,
стозвучен говор отзвучал,
и дъх безкраен на растения!
На обед пламенна страстта
и ароматната роса,
и вечно овлажнени нощи,
като очи звезди разкошни —
взор на грузинка в небеса!...
Но нищо друго, освен завист
природата не породила
в гърдите на изгнанник празен,
без чувства той бе, без мечти;
и всичко що пред него мина,
той го презря и го проклена.*

V

*Висока къща, двор широк
Гудал за себе си направи...
Сълзи и много труд остави
в строежа верният народ.
В стените му полегнал сноп
от сянката на планината.
В скала са вбити стъпалата;
от кулата по ъглов вал
се спуска към реката хладна,
покрита с белия воал,
княгинята Тамара млада —
в Арагва да налей вода.*

VI

*В безмълвие над долината
домът застинал е във мрак;
но днес във него весел знак —
със вино, с песни от зурлата —
сватосва щерка си Гудал,
на пир семейството събрал.
И на леглото със килими
невеста с дружките добри
прекарват време във игри,
а нейде над гори незрими
се крият слънчеви зари;
ритмично удряйки със длани,
те пеят — своето дайре
поема младоженка млада
не иска вече да го спре,
на птичка сякаш са криле,
ту над главата се извиват,
ту спрат, ту се въртят,
сълзят очите ѝ, блестят
изпод ресници завистливи;
ту черна вежда ще извий,
ту ще наклони снагата,
краче божествено пълзи
по чудния килим с цветята;
и е усмихната до край,
по детски весело играй.
И лунен лъч вълни люлеещ,
играещ някога така,
с усмивката ѝ не се мери,
като живота млад е тя.*

VII

*Кълна се в нощната звезда,
в лъчи на заник и на изгрев,
че златният персийски цар
и никой земен господар
не е любил очи такива;
А бликащ във харем фонтан
нито веднъж в горещо време
с росата перлена неземна
не е умил подобен стан!
И ни една ръка човешка
не галила е чело, вежда,
коса по чудни рамена;
без рай останал, без надежда,
такава хубост не отглеждал
светът през всички времена.*

VIII

*За сетен път тя тъй играла.
Наследницата на Гудала
очаквала, уви, раздяла.
Без детската си свобода,
в съдба на тъжната робиня
във чуждата до днес родина
сред непознатата среда.
И често сянка на съмнение
гнетеше светлите черти;
и бяха нейните движения
тъй стройни, пълни с изражение
на мила, чиста простота,
че ако Демонът преминал,
я би видял във този миг,
би спомнил братята си мили,
въздъхнал би — глава извил...*

IX

*И този миг видял бе Демон
и се почувства тъй подведен
от трепет нов и непознат.
Пустинната душа във него
изпълнила се с благодат —
и светлина го осенила,
любов, добро и красота!...
На тази сладостна картина
любуваше се и мечта,
и щастието сякаш мина,
верига дълга от звезди —
тях в паметта си проследи.
Неясна сила го обхвана
и нова скръб го прикова;
красиво в него някак стана
и с нещо родно заживя.
Дали бе туй преобразование?
Той думите за изкушение
в ума си почна да греши...
Забрава? Бог не се реши
забравата да му отнеме!...
.....*

X

Измъчил коня си игрив,
за брачен пир нетърпелив,
препускахе жениха славно.
Достигна светлата Арагва —
зелените ѝ брегове.
Понесли тежки дарове,
пристъпвайки една след друга,
камилите във дълъг ред
по пътя нижеха се трудно:
и звън се носеше навред.
Владателят на Синодала
сам водеше богат керван.
Със ремък стегнал гъвкав стан;
препасал сабя и кинжала,
блестящ на слънце; зад гърба
бе пушка с всечена резба.
А вятърът дантели вдигнал
в ръкавите, обточени със тях,
навсякъде нашита красота.
Седло — с бродирана коприна,
юздата на пискюли фини;
под тях цял в пот е конят вран,
безценен, златен, обигран.
На Карабах потомък славен,
върти уши със страх потаен,
пръхти извива в стръмнини
и се надскача със вълни.
Опасен, тесен път крайбрежен!
Отляво острите скали,
надясно дол, река метежна.
Смрачава. Върховете снежни
потъват във мъглив океан...

Усилва хода си керван.

XI

*И ето църквичката стара...
Тук в древни дни пред Бога с вяра
княз някой, а сега светец,
за мъст убит от злия меч.
И оттогава в празник, в битка
дори да бърза, пътник пак
принася ревностна молитва
при малкия църковен праг;
молитвата над него бдяла
и пазела го от кинжала.
Но храбрият жених презря
традиция, а дедо стар.
И своята мечта коварна
внуши му Демонът в нощта:
невестата си той безкрайно,
целува мислено в уста.
Но в миг пред него двама души,
и още — изстрел! — що се случи?...
изтегнат в звънки стремена,
с калпак нахлупен в тъмнина,
решителният княз мълчеше;
в ръката блесна турска цев,
камшичен удар, после рев,
отново изстрел... той се свлече!
и крясък див, и стонът тих
в дълбоки долини потъна —
а кратък беше боят, миг:
грузинците мъгла обгърна!*

XII

Затихна всичко; и тълпа
над труповете се събра
от ужасените камили;
по-глухо пееха в степта
звънчета някога звънливи.
Богатият керван обран;
над християнския саван
кръжеше птицата граблива!
Не бе им отреден гроб мирен
под плоча в манастирски кът,
где на бащите е прахът;
и няма майки и сестрите
със дълги шалове покрити
да плачат тъжни и с молбите
да идват от далечен край!
Признателна ръка ще вдигне
на пътя, над скалата дивна,
за памет кръст, за упокой;
бръшлян напролет ще се вие,
ще го обвие с ласкав плен
на мрежата си изумрудна;
и свърнал тук от пътя труден,
ще спира пътник уморен,
под божя сянка приютен...

XIII

*Като сърна препуска конят.
Хрипти, тъй сякаш в бран подгонен;
галопа спира изведнъж,
и се заслушва в вятър бърз,
а ноздрите усилено дишат;
ту, удряйки земя с копита
се чува остро как звънят,
размахва вееща се грива,
безпаметен лети по път.
Ездач препуска мълчаливо!
Той на седлото сякаш вбит,
с глава над гривата превит.
Юздите вече е отпуснал,
не удря стреме със нозе
и силна струя кръв се спуска
по кожата на кон тече.
Жребецо, ти спаси ездача,
от боя с него излетя,
но осетин за зло във здрача
с куршум прониза го в нощта!*

XIV

*Народ се сбира, плач се чува,
тълпят се в двора на Гудал:
чий кон запенен се е втурнал
и паднал до вратата там?
Ездачът кой ли е безгласен?
Останали от бой ужасен
по смуглото чело следи.
И в кръв оръжие, доспехи;
ръката му накрай се свлече
от гривата и се прости.
Невесто, ти чакаше княза,
но кратък бе поривът твой:
пристигна, тъй както бе казал,
за пира препускахе той...
Но няма да язди отново
той коня си буен на воля!...*

XV

*И сякаш от небето — зло —
в безгрижното семейство падна!
Без дъх на своето легло
ридае бедната Тамара;
сълза се стича след сълза,
задъхано гърдите дишат;
но ето сякаш чува свише
глас чуден да мълви слова:
„Недей рида, дете, напразно!
Сълза над трупа е безгласна,
не е тя живата роса:
ще помрачи очите ясни.
Ще гасне млада красота!
Той е далеч, не ще узнае,
за твойта скръб ще бъде чужд;
от друга светлина омаен,
очите му са с поглед друг;
Той чува райските напеви...
Какво са дребните мечти
сълзите, стонове на дева —
щом е при райските врати?
Не, никой смъртен на земята,
повярвай ми, мой ангел скъп,
не струва и сълза пролята,
ни твоята безкрайна скръб!*

*По океана на небето
без кормило, без весла
през мъглите плават леко
подредени светила;
сред поля необозрими
обикалят без следа*

облаци неуловими
вакли вълнести стада.
Те за срещи, за раздели
не се радват, не скърбят;
от мечтите всичко взели,
те не жалят минал път.
В ден, когато си нещастна
ти за тях си припомни;
към земята безучастна
и безгрижна остани!

Когато нощно покривало
покрий Кавказки висини,
и щом светът с възшебно слово
омаен е и се стай;
и само вятър от скалата
премине тихо над тревата,
и птичка, скрита там била
потрепва весело с крила;
а под лозата натезжала
роса небесна гълта жадно
и се разпуква нощен цвят;
щом месецът над горски свят
изплува целият във злато
и те погледне с поглед кратък
към тебе аз ще полетя;
твой гост ще съм до утрин синя
и над ресници от коприна
в сън златен ще те приютя...“

XVI

*Далеч останаха словата
и отлетяха звук след звук.
Тя скочи и неясен смут,
се вгнезди тайно във душата,
в печал и страх остана вслух,
възторг и скръб ведно се сляха.
Кипяха чувства с жар нечут;
оковите душата скъса,
пробяга огън по кръвта,
и този глас, звучал тъй късно,
нак сякаш чуваше го тя.
Пред утрото сънят желан бе,
замрежи морните очи;
но мисълта не заличи
мечта пророческа и странна.
Безмълвен пришълец в нощта,
блестящ с неземна красота,
склони главата си над нея;
и с много обич бе я гледал,
и тъжен поглед беше впил,
тъй милостив и много мил.
Не беше ангелът-хранител.
Не беше божият пазител:
венец небесен от лъчи
косите му не бе красил.
Не бе от ада дух ужасен,
порочен мъченик — о не!
Приличаше на вечер ясна:
ни нощ, ни мрак — ни светъл ден!*

ЧАСТ II

I

„О, татко, своята Тамара
ти не заплашвай, не кори;
аз плача, виждаш, отмаляла,
и сълзи роня от зори.
Напразно се тълпят за мене
и бързат да ме посетят...
Невестите други са за тях;
не искам никого да взема!...
О, татко мой, не ме ругай.
От ден на ден съм в други край
и виждаш, вехна аз сломена!
От дух лукав съм заплелена
с неописуема мечта;
прости, под мен е пропастта!
Прати в свещената обител
безумната си дъщеря;
с молба пред нашия Спасител
аз мъката ще споделя.
Изчезна радостта за мене...
На светостта ще се отдам,
килията ще ме приеме,
като в ковчег ще бъда там...“

II

*В далечен манастир тогава
отведоха — да се смири,
с монашеското покривало
гръдта, главата си покри.
Но и в монашеската дреха
като под шита пъстрога
по незаконната мечта
сърце туптеше без утеха.
И пред олтар в молитвен час
сред песнопения красиви
позната реч я пак опива,
дочува сякаш оня глас.
Под свода сумрачен на храма
отново образът познат
промъква се без звук и знак
в мъглата лека на тамяна;
звезда сияйна сякаш бе;
зове, подмамва... но — къде?...*

III

*В прохладата на двата хълма
стаен бе манастирът свят.
С чинари и тополи пълно,
наоколо — и в мир стоят,
но щом нощта в дола полегне,
през тях в прозореца се мерне —
на млада грешница свещта.
Там тъмни сенки от бадеми,
край кръстовете наредени,
безмълвно пазят гробен свят
и пеят птичките над тях.
По камъните там клокочат
студени изворни вълни
и по скалисти стръмнини
се сливат дружно водоскоци,
сред храсти в снежната слана
препускат с лека бързина.*

IV

*Далеч на север — планината.
При блясък сутрин на Зората,
синее се димът снишен
и вие се из долината,
а пък на изток устремен,
зове с молитва небесата
там ходжа, и камбанен глас
трепти, пробужда манастира;
в тържествения, мирен час,
когато младата грузинка
се спуска с кана за вода
по стръмните била,
вериги снежни върхове
рисуват своите светове
по чисти небеса в лилаво,
а залезът ги оцветява
със розовите цветове;
а между облаци израснал,
стои, от всички най-велик,
Казбек, Кавказки цар всевластен,
с чалма и в блясък цял покрит.*

V

*Изпълнена със думи грешни,
Тамара преживява тежко,
без чиста радост. А света
облечен в мрак и тъмни козни;
и всяко нещо мъка носи —
и утрин лъч, и мрак в нощта.
Понякога, в нощта под свода,
прохлада над земя цари,
тя пред иконата на бога
безумна плаче до зори;
и там сред нощното мълчание
се чува нейното ридание,
а пътникът във смут не знае
и мисли си той: „Прикован,
планински дух самотен плаче!“
От тежко чувство обладан,
пришпорва коня по-далече.*

VI

Тамара тъжна все седи,
с жадуващ поглед тя следи
далеч в прозореца отворен
с ума от самота разстроен,
въздиша, чака всеки ден...
И шепот чува приглушен:
ще дойде той! Че неняпразно
в съня си виждаше го тя
с очите тъжни и прекрасни,
с вълшебна реч до сутринта.
В терзания прекара дните,
защо не знаеше това;
и на молитва пред светците —
не тях, а него призова;
и от борбата уморена
потърси ли в съня покой:
възглавка сякаш изгорена,
от задух скача, страшен зной;
дъхът поема си на глътки,
в очи мъгла, гори гръдта,
жадува срещи и прегръдки,
таи целувка на уста...

.....

VII

Мъгла се спусна в час вечерен,
грузински хълмове обви.
На навик сладострастен верен,
там Демонът се появи.
Но дълго той не се реши
да наруши мира в приюта
и стори му се за минута
да се откаже е готов
от своите замисли безоки.
Замислен под стена висока
той броди: и шумът жесток
без вятър по листа трепери.
В прозорчето ѝ той се взря
блещукат светлинките бели;
отдавна някой чака тя!
И сред мълчание усойно —
на саза^[1] ударите стройни —
и песен се понесе в миг;
а звуците са сякаш вик
като сълзи една след друга;
и беше нежна песента,
тъй сякаш за земята тя
бе съчинена в небеса!
Дали пък ангел се е втурнал
да види своя стар другар
и тук за кратко се е спрял,
за миналото му запял,
да му олекне на душата?...
Любовна скръб и чувство свято
бе в Демона за първи път;
от страх поиска да се маха...
Крилото му не се размаха!...

*Помръкнали очи сълзят
и тежката сълза прокапа...
И край килията сега
се вижда през опален камък
как минала сълзата-пламък,
най-нечовешката сълза!...*

[1] саз — вид китара ↑

VIII

*И влиза той, готов да люби,
с душа открита за добро,
и мисли си — животът хубав,
желано време е дошло.
Очакване с неясен трепет,
без страх от неизвестността
и първа среща сякаш сети
познанство с гордата душа.
Зло предвещание то беше!
Той влиза, гледа, херувим,
посланикът на рая, невредим,
на тази грешница прекрасна
пазител, с бляскаво чело,
и от врага с усмивка ясна
той я предпазва със крило;
и лъч от светлина на Бога
порочен поглед ослепи,
и вместо поздрав благороден
той с тежки думи го сломи:*

IX

„Дух неспокоен и порочен.
Защо пристигаши в час среднощен?
Поклонници тук нямаши ти,
и няма тука зло да има;
към любовта и към светиня
не слагай грешните следи.
Кой те зова?“
Зъл дух трепти
и се усмихва най-коварно;
от ревност погледът гори;
ненавист стара пак го парна,
отровна мисъл се роди.
„Тя моя е! — той каза късо, —
тя моя е, махни се ти!
Защитнико, яви се късно,
ти нея днеска не съди.
На пълното сърце със гордост
положих аз печат и зов;
тук няма твойта свята волност,
тук мойта власт е и любов!“
И Ангелът с очите скръбни
към жертвата погледна с жал
и към просторите отвъдни
с крилата бавно отлетя.

.....

X

ТАМАРА

*О! Кой си ти? Речта ти е опасна!
Дали от ад си, или рай?
Какво ти искаш?*

ДЕМОН

О, прекрасна!

ТАМАРА

Ти кой си, казвай? И признай...

ДЕМОН

*Аз този съм, когото слуша
във тишината на нощта,
чиято мисъл ти почувства
и разгадаваше изкусно
и образа му, и скръбта.
Аз този, с поглед безнадежден;
аз този, с обич непоглеждан;
на земни роби аз съм бич,
аз цар за знания свободни,
аз, враг небесен, зло природно,
пред твоите нозе съм, виж!
На тебе нося с умиление
молитва тиха за любов
и първо мое изтощение,
пред теб да плача съм готов.
О! слушай ме от съжаление!
С едничко слово можеш ти
да ми възвърнеш небесата.
Покрит от любовта ти свята,
натам духът ми ще лети.
Нов ангел в бляскава позлата;
Аз търся в тебе милостта,
аз роб съм твой за обичта!*

Когато тебе само зърнах —
аз мислите си преобърнах
срещу безсмъртието и властта.
И трепна завист в мен неволно,
че земна радост — кратък миг;
в живота твой да съм, е болно,
без теб — животът е безлик.
В сърце безкръвно лъч препари
отново топло заживя,
и скръб дълбоко в стара рана
промъкна се като змия.
Какво без теб е тази вечност?
И мойта власт до безконечност?
Че празни звучните слова
в просторен храм — без божества!

ТАМАРА

Далеч от мен, о дух лъжовен!
Мълчи, не вярвам на врага...
Уви! Далече е сега
молитвата... умът отровен —
в прегръдката на гибелта!
Послушай, ти ще ме погубиш;
Словата ти — таят жарта...
Кажки, защо ти мене любиш!

ДЕМОН

Защо, красавице? Уви,
не знам!... Изпълнен съм със чувства,
от грешната глава свалих
венеца трънен, горд го пръснах
и всичко старо разпилях:
за мен си рай, за мен си ад.
Обичам те със страст неземна,
не можеш тъй да любиш ти:
с със упоение безмерно,
с безсмъртни мисли и мечти.
В душата моя отначало
бе запечатан образ твой,

бе винаги пред мене той
в пустини вечни и прозрачни.
Отдавна с мисълта живях,
че име сладко в мен звучеше,
кога в блаженство в рая бях,
но само ти до мен не беше.
Да би могла да разбереш
какво горчиво изпитание
несподелен живот, страдание
в наслада, в скръб и във копнеж,
за зло награда няма веч,
ни за доброто ти старание;
за себе си живей, скучай
и вечната борба, ти знай —
без тържество, без упование!
Все жалиш, без да си желан,
все знаеш, чувстваш, всичко виждаш,
стараеш се да ненавиждаш,
да мразиш всичко си призван!...
И само божие проклятие
изпълни се до днешен ден —
природни огнени обятия
навек изстинаха за мен;
синееше небе прекрасно;
аз виждах сватбени украси
познатите ми светила...
Те се подреждаха във злато;
и що? От бившите събратья
аз ни един не разпознах.
На вид, изгнаници подобни,
зовях ги аз с отчаян вик.
Лицата им и думи зловни
сам аз не разпознах, уви!
И в страх крилата си разтворих
политнах — но защо? Къде?
Не знам... от старите другари,
от рая аз бях отделен,

бе глух и ням светът за мен.
Тъй както лодка по течение
капризно носи я вълна,
тя без кормило, без платна
не знае своето назначение;
тъй в ранна утрин някой ден
гръмовен облак затъмнен,
в лазурното небе чернее
самотен той, да спре не смее,
лети без цел и без следа,
Бог само знае докога!
За хората аз нещо върших.
За кратко учих ги на грях,
а благородството отлъчих,
на хубавото се присмях;
аз пламъка на много вери
за кратко време угасих...
Дали делата украсих
с едни глупци и лицемери?!
И скрих се в тесни планини;
бях метеор по тъмнини,
сред мрака на нощта дълбока...
Летеше конникът самотен
подмамен с огънче в нощта,
но падна с коня в пропастта,
напразно виках аз и кърви
останаха по стръмнини...
Но злобните забави бързо
омръзнаха ми в кратки дни!
В борбата с урагани вечни,
тъй често се разнася прах,
в светкавици, в мъгли облечен
сред облаците аз летях,
в тълпата от стихии бурни
сърдечен бунт да заглуша,
да се спася от мисли гузни,
в забрава да се утеша!

Какво са тягостни лишения,
трудът и хорските беди
на бъдни, стари поколения,
сравнени с моите тъги
в една минута на мъчения?
А хората? С живот и труд?
Дошли и минали оттук...
Надежда има, чакам съд:
да ми прости, или осъди!
Безкрайна моята е скръб.
И все така за мен ще бъде;
и в гроба с мене ще жалеи!
Тя ту се гали като змей,
ту огън вдига като пламък,
ту в мисълта ми, като камък —
с надежди, в страсти не живеи,
в неразрушим е мавзолей!...

ТАМАРА

Защо да знам тъгите твои,
Защо оплакваш се на мен?
Ти си грешил...

ДЕМОН

Към теб не водят?

ТАМАРА

Ще ни подслушват!...

ДЕМОН

Ние сме сами.

ТАМАРА

А бог?

ДЕМОН

Към нас той не поглежда,
зает с небето, не с земя!

ТАМАРА

Но адът мъките отрежда?

ДЕМОН

Какво? Ще бъдеш с мене там!

ТАМАРА

Ти, който и да си, незнаен, —
завинаги без миг покой,
неволно аз с отрада тайна,
скиталец, слушам говор твой.
Ако речта ти е лукава,
и ти, ако таиш лъжа...
О, пощади! Каква е слава?
Да имаш моята душа?
Нима в небето по-съм лична
от всички тук, що не видя?
И те, уви! прекрасни всички;
тъй както ложето девиче
неосквернявано с ръка...
Не! Дай ми съдбоносна клетва...
Кажу, — ти виждаш: аз съм клета;
Ти виждаш женските мечти!
Страха в душата ти ласкаеш...
Разбираш всичко, всичко знаеш —
ти милостив към мен бъди!
Кълни ми се... от злите мисли
отричай се и дай обет.
Възможна ли е клетва чиста,
ненарушима ли ще е?...

ДЕМОН

Пред сътворението първо
кълна се — и в последен ден,
пред престъпленията върли,
за час на правда огласен.
Да рухне мъката последна,
да грейне кратката мечта;
за среща с тебе се кълна
и за раздялата що дебне.
Кълна се в много духове,
на мене братя все подвластни,
във меч на ангели безстрастни.
Във вечно будни врагове;
кълна се в ада, в небесата,

във теб и в святите неща,
в твой сетен поглед на земята
и в първа капнала сълза,
кълна се в твоето дихание,
в къдриците с копринен цвят,
в блаженството и във страдание.
Кълна се в любовта си аз:
от стара мъст се аз отрекох,
отрекох се от гордостта;
с коварни мисли няма вече
на никого да навредя;
да съм смирен и да обичам,
с молитва към небето чиста.
Да вярвам искам във добро.
Сълза на твоето чело
от разкаяние ще трия,
без огнените ми следи —
светът спокоен, мирен
без мен да доцъфти!
О! вярвай ми: аз съм самотен
намерих те и оцелях:
аз теб избрах, святиня моя,
в нозете ти е мойта власт.
Аз чакам обичта — подарък
и вечност ще ти дам за миг;
тъй както в зло, в любов, Тамара,
повярвай, знай, че съм велик.
Свободен син съм на лазура,
ще литна с тебе над звезди;
и над света ни ще царуваш,
единствена със мен бъди;
безгрижна, без да съжбялаш,
ще гледаш към земята ти,
не е там истинското щастие,
нито безкрайни красоти,
там само смърт и престъпления,
и дребни страсти се ширят;

живеят вечно със съмнение
и мразят, и обичат в страх.
А ти не знаеш ли какво е
за хората любовен миг?
Вълнение в кръвта това е, —
но кръв изстива, бягат дни!
Кой устоява пред разлъка
в съблазните на красоти,
против умората и скука
и своенравните мечти?
Не е за тебе, мила моя,
тъй отредената съдба
да гаснеш и мълчиш в тревога
в ревнивата и зла среда,
сред малодушни и притворни
приятелства студени, врагове,
бойки се, в мечти безплодни,
сред празен труд и страхове!
Ти няма зад стена студена
да се лишаваш от страстта,
посред молитви, отделена
от хората и божества.
О, не, прекрасно ти създание,
присъден ти е друг живот;
теб друго чака те страдание.
Възторзи, глъбини, възход;
бъди без старите желания
и жалката им светлина:
в замяна гордото познание
ще ти открия и даря.
Тълпи от духове служебни
до теб ще бъдат всеки час
прислуга лека и вълшебна
на тебе аз ще подчиня;
за теб звезди ще късам още,
с венец от злато да си ти;
и от цветя с роса среднощна

ще го посипя да блести;
с лъчи от залез розовеещ
снагата ти ще облепя
и с аромат на дъх копнеещ
аз въздуха ще напоя;
В играта дивна всекичасно
за твоя слух ще тръпна аз;
чертози ще строя прекрасни
от кехлибар и тюркоаз;
на морско дъно ще полегна,
ще полетя над ветрове,
ще ти даря аз всичко земно —
обичай ме!...

XI

*И леко той
докосна с огнените устни
потръпващите ѝ уста;
и съблазнително, изкусно
каквото иска обеща.
Той поглед впи във нея мощен!
И пламна тя. Във мрака нощен
той блесна, сякаш е кинжал,
неотразим, над нея цял.
Уви! Духа на злото засиял!
С целувката отрова смъртна
в гръдта ѝ бързо се изля.
И вик ужасен прокълнтя
в нощта, в мълчание отвъдно.
И в него бе любов и мъка.
Последна укорна молба
и безнадеждната разлъка —
прощаване с живота млад.*

XII

*Във този час пазачът нощен
край стръмната стена бе сам,
по пътя си един и същи,
в ръка с чугунната дъска,
и край девичата килия
той стъпките си укроти,
клепалото си спря да бие
заслуша се и се смути.
Сред тишината, отдалеко,
пристори му се, чува той
целувка в устни две, и ето,
зачу се вик, затихващ вой.
И развълнува се душата,
грехът, в сърцето се всели...
Но следващия миг в земята
затихна всичко; в далнини
на вятър леките вълни
играеха си със листата,
от бреговете в тъмнината
река планинска ромоли.
Канонът на светеца с вяра
забърза той да прочете,
видението зло да бяга,
с молитви грях да отрече;
прекръсти със трептящи пръсти
с мечта разчувстваната гръд,
мълчейки с ускорени стъпки
пак тръгна в стария си път.*

.....

XIII

*Блестеше перла сякаш тя
в ковчега свой лежеше мила,
покрита с чисто бяла свила,
челото ѝ бе с тъмен цвят.
Навеки спуснати ресници...
Кой казал би, небе, сега,
че погледът не е заспал,
че само чака премалял
целувка, или пък лъчите?
Напразно дневен лъч по тях
посипваше ги с златен прах,
напразно скръбните роднини
целуваха уста безсилни...
Печатът вечен на смъртта
не можеха да отстранят!*

XIV

*Нито веднъж във дни щастливи
Тамара тъй не е била
облечена за веселба.
Цветята родни и красиви
(тъй иска древният обряд)
да пръскат своя аромат
в ръката мъртва скрити здраво.
С земята сякаш се прощава!
В лицето никаква следа
за края ѝ не се видя,
за сетна страст и упоение;
и бяха нейните черти
с ония странни красоти
на мрамор с чуждо изражение.
Без чувствата, без паметта,
самата тайна на смъртта.
Застинала усмивка странна,
пробягала по устни в миг.
На зорките очи навярно
разказала би за тъги:
във нея хладното презрение,
душа, увяхнала без цвят,
с последна мисъл изразена,
да се прости със този свят.
Напразно миналото свети,
тя мъртва беше вече тук
и безнадеждна за сърцето,
с угаснали очи, без звук.
Така в тържествен час на заник,
кога морето в злато пламне,
денят напусне своя път,
снегът в Кавказ за миг проблесне*

*и в розово сияй светът
във тъмнината отдалече.
Но този лъч не ще живей,
не ще блести над планината
и с ледената си позлата
на никой път не ще огрей!...*

XV

Тълпа съседи и роднини
събраха се за скръбен път.
И късаше косите сиви,
безмълвен удряше се в гръд,
но най-накрая настани се
на коня белогрив Гудал
и тръгна шествието с жал.
Три дни и ноци ще се нижат:
до костите на прадеди,
где гробът ще я приюти.
Прадядо на Гудал, грабител,
ограбвал пътници, села,
но болест щом го повалила,
дошъл на разкаяние часа,
за да изкупи греховете,
да вдигне църква обещал
посред гранита леден, бял,
където пеят ветровете,
и сам орелът е летял.
И скоро между снеговете
в Казбек бил вдигнат този храм
и злите кости на човека
намерили утеха там;
превърнала се в гроб скалата
под облаците в роден кът:
по-топло жилище след смърт,
да бъде близко с небесата!...
От хората да е далеч,
последен сън да е спокоен...
Ала в съня си, мъртъв веч,
ни скръб, ни радост ще си спомня.

XVI

*В пространството на синевата
где светли ангели летят,
душата грешна от света
един от ангели крилати
понесъл бе по своя път.
С най-сладка реч и упование
тешеше нейните тъги,
следи от грях и от страдания
измиваше ги със сълзи.
Мелодии от рая вече
се носеха към тях — но в миг,
минавайки по пътя вечен,
от бездна дух се появи.
Могъщ и силен, вихър същи,
тъй както мълния блестя,
и горд в безумието дръзко:
„Тя моя е!“ — издигна глас.
До ангелската гръд се сгуши
Тамара с грешната душа,
с молитви да убий страха —
какво в съдбата ще се случи,
пред нея пак стоеше той,
но, кой ще го познае, кой?
Какъв ужасен, поглед злобен,
докрай изпълнен с смъртен огън,
с вражда, незнаеща предел, —
и лъхаше на гроб отворен
от неподвижното лице.
„Изчезвай дух, на мрака вечен! —
му отговори ангел тих: —
достатъчно се весели;
настана час да се реши*

и Бога своето изрече!
Съмненията издържа;
разкри се земната лъжа
и сринаха се зли окови.
Познай! Ний чакахме готови!
Душата ѝ от тези бе,
животът им — за миг орисан,
с мъченията неописан,
за тях утеха не дойде:
Създателят добър небесен
сам живи струни им е дал,
че този свят за тях е тесен,
и те във него нямат дял!
С цена жестока тя изкупи
съмнения и се смири...
Обичаше и в скърби люти
тя рая в любовта откри!“
И взря се Ангел в сатаната
със поглед строг, сърдит,
размаха радостно крилата
в небесна светлина се скри.
И прокълна самият Демон
несбъднатата си мечта,
и горд остана той, надменен,
пак сам във цялата вселена
без блян, без любовта!...

* * *

Високо в каменни скали,
над Койшауарската долина
и днес са там развалини
със остри зъбери старинни.
Предания се носят днес,
най-страшни те са за децата...
Че призрак, паметник злочест,

свидетел бил е на делата.
Между дърветата чернее.
А долу се белей аул.
Цъфти земята, зеленее;
и гласове в нестроен шум
изчезват там, а каравани
вървят, звънейки отдалеч,
и през мъглите край поляни
реката пенеста тече.
И вечна младост пак живее,
прохлада, пролет, слънце грее,
природни са това шеги,
тъй както детските игри.

Но замъкът, в тъга прослужил
години отреден живот,
е сякаш старец, веч ненужен,
останал сам без своя род.
И призраци там само бродят,
очакват изгрев на луна:
Това е празникът им волен!
Скрибуцат в тъмната стена.
Сив паяк, нов отшелник тук е,
заплита мрежата си чудна;
семејство гущери със смях
по покрива се забавляват;
и бавно плавната змия
от тъмен процеп изпълзява,
на плоча пред дома стои,
на пръстени се свива три
или опъва тяло в зноя,
блести като старинен меч,
в поле забравен в бранна сеч,
ненужен вече на героя!...
И диво всичко; без следи
на времето: ръка изтри
грижовно, нищо не остави

пред никой, даже не се спря,
че тук живял Гудал във слава,
че имал мила дъщеря!

Но църквата сред върховете,
где костите лежат до днес,
опазени от свят отец,
през облаците още свети.
И до вратата ѝ стоят
на стража черните гранити,
със снежни плащове покрити
и вместо брони на гръдта
там вечни ледове пламтят.
Рушат се снежните грамади
и падат, сякаш водопади,
обхванати от студ и мраз,
висят намръщени без глас.
Вилицата патрулира,
в стените духа снежен прах,
ту глас проточено извива,
ту се провиква към пазач.
Дочули вестите с вълнение,
за храма чуден в този кът
от изток облаци летят,
забързали на поклонение;
но над семейния им гроб
не се разнася скръбен зов.
А на Казбек скалата няма
над жертвите грижовно бди,
и ропотът човешки няма
покоя им да възмути.

1829–1839

Превод: юни-юли 2018 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.